

Reinis Odiņš, *Mg. iur.*

Latvijas Universitāte

IEROBEŽOJUMI PRASĪBĀM, KAS IZRIET NO SOLIDĀRAJĀM SAISTĪBĀM

RESTRICTIONS ON CLAIMS ARISING FROM JOINT AND SEVERAL OBLIGATIONS

Atslēgvārdi: *res judicata*, civilprocess, prasījuma priekšmets, solidāra saistība

Key words: *res judicata*, civil procedure, object of the claim, joint and several obligation

Summary

The aim is to ascertain how *res judicata* principle constricts claims against the jointly and severally liable debtors. The scope and origins of the *res judicata* principle, as well as the concept and nature of a divisible claim are discussed. Article 1670 of the Civil Law of Latvia contains not only the *res judicata* but also the *id quod interest* principle. *Res judicata* is not applicable to partial actions for the rest of the debt under Article 1683 of Civil Law of Latvia, since there is no identity of claim object with previous action.

Ievads

Civillikuma¹ 1670. panta pirmajā teikumā ir ietverta solidāras saistības definīcija un arī tās ierobežojums: “Par nedalītu jeb solidāru prasījums vai saistība atzīstami tad, kad no vairākiem kreditoriem katrs var prasīt visu priekšmetu, vai kad no vairākiem parādniekiem katram ir pienākums visu izpildīt, pie kam tomēr priekšmetu var prasīt un tas jāizpilda tikai vienu reizi.” Šķietami šis liegums varētu būt saistīts ar *res judicata* principu, proti, ka nav atļauts vērsties atkārtoti tiesā par vienu un to pašu priekšmetu. Vienlaikus saskaņā ar Civillikuma 1683. pantu

¹ Latvijas Republikas Civillikums. Valdības Vēstnesis, 1937, Nr. 41.

kreditors var pēc sava ieskata prasīt tikai daļu no saistības izpildījuma, ja prasījuma priekšmets ir dalāms, un tikai tāpēc, ka prasījis tikai daļu, kreditors nezaudē savas tiesības uz visu prasījumu, bet gan pārējo var prasīt pat arī no tā kopparādnieka, no kura agrāk prasījis tikai daļu. Līdz ar to raksta mērķis ir noskaidrot, cik lielā mērā prasības, kas izriet no solidārajām saistībām, ir ierobežotas ar *res judicata* principu.

1. Dažādās *res judicata* izpratnes un kopīgā izcelsme

Saskaņā ar prof. V. Bukovska uzskatiem *res judicata* principa piemērošana iespējama tikai tur, kur ir ne vien prāvnieku un strīda priekšmeta, bet arī prasības pamata identitāte. Lai prasību varētu uzskatīt par pilnīgi identisku ar jau izspriestu prasību, ir nepieciešama: a) prāvnieku identitāte abās prasībās, kaut arī viņu tiesību pēcnācēju personās; b) strīdīga objekta identitāte un c) abu prasību pamatu identitāte.² Kā izriet no iepriekš minētā, ar *res judicata* principu tiek saprasta ieruna, ka celtā prasība ir tā pati, ko tiesa jau reiz izskatījusi, un tāpēc prasība nav pieļaujama.³ Tas saistāms ar sprieduma likumīgā spēkā stāšanos, proti, likumīgais spēks ir šķērslis jaunas prasības celšanai, kas identiska jau izskatītai prasībai.⁴ Vācijas tiesību doktrīnā precizē, ka ar to ir domāts tieši nevis sprieduma formālais tiesiskais spēks, bet gan materiālais tiesiskais spēks.⁵ Respektīvi, saskaņā ar Vācijas Civilprocesa likuma (*Zivilprozessordnung*) 322. pantu spriedumiem ir tiesisks spēks tikai tiktāl, ciktāl spriedumā ir izspriests prasījums, kas izteikts prasībā vai pretprasībā.⁶ Attiecīgi tiek pieļautas arī secīgas prasības par daļu no prasījuma (*Teilklage*).⁷ Savukārt angloamerikāņu tiesībās *res judicata* princips ir plašāks, piemēram, Anglijā un Kanādā saskaņā ar *res judicata* principu tiek atzīts, ka sprieduma likumīgais spēks aptver ne tikai izspriestos prasījumus, bet arī tos tiesību jautājumus, kuriem vajadzēja tikt apspriestiem konkrētajā tiesvedībā un kurus puses, ievērojot saprātīgu rūpību, būtu jādūdz izskatīt.⁸ Aizliegta atkārtota vērsšanās, ja starp celto prasību un jau izskatītu prasību ir prasības pamatu

² Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: autora izdevums, 1933, 437. lpp.

³ Bukovskis V. 1933, 315. lpp.

⁴ Bukovskis V. 1933, 437. lpp.

⁵ Schwannecke L. Zeit für einen autonomen Rechtskraftsbegriff? Bucerius Law Journal, 2020, Heft 2, S. 154.

⁶ Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die zuletzt durch Artikel 6 des Gesetzes vom 8. Oktober 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 272) geändert worden ist. Pieejams: <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/BJNR005330950.html> [aplūkots 04.12.2023.].

⁷ Sk.: Odiņš R. Ieskats personas tiesībās celt prasību par materiāltiesiskajiem prasījumiem daļās. Grām.: Latvijas Republikas Satversmei – 100. Latvijas Universitātes 80. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2022, 158.–165. lpp.

⁸ Sinai Y. Reconsidering res judicata: a comparative perspective. Duke Journal of Comparative and International Law, 2011, Vol. 21, p. 358.

identitāte.⁹ Lai arī pastāv būtiskas atšķirības izpratnēs, *res judicata* ir vispāratzīts starptautisko tiesību princips.¹⁰

Neatkarīgi no izpratnes atšķirībām vēsturiskās saknes principam ir visdrīzāk meklējamas kanoniskajās tiesībās. Kanoniskajās tiesībās lietots termins *imponere silentium* ('likt ciest klusu') un vēlāk *absolvere ab impetitione*.¹¹ Tiesību doktrīnā norādīts, ka šie termini būtībā no mūsdienu juristu viedokļa atkarībā no lietojuma konteksta nozīmē prasības nepieļaujamību vai arī vispārīgi *res judicata* spēku.¹² Sākotnēji *imponere silentium* bija paredzēts kā sods par noziegumiem, kas pastrādāti verbāli, lai novērstu to atkārtotu pastrādāšanu, bet vēlāk *imponere silentium* pārauga kanoniskā procesa sastāvdaļu, lai galīgi izslēgtu turpmākus strīdus kādā jautājumā.¹³ Atbilstoši kanonisko tiesību pētījumam šādi formulējumi, iespējams, to veiksmīguma dēļ bez īpašas argumentācijas tika vēlāk pārņemti laicīgajās tiesās.¹⁴

2. Solidārās saistības *res judicata* principa ietekmē

Civillikuma 1670. pantā norādīts, ka "Par nedalītu jeb solidāru prasījums vai saistība atzīstami tad, [...] kad no vairākiem parādniekiem katram ir pienākums visu izpildīt, pie kam tomēr priekšmetu var prasīt un tas jāizpilda tikai vienu reizi". No Civillikuma 1670. panta priekšteča (Baltijas Vietējo likuma kopojuma 3332. panta) skaidrojumiem izriet, ka vārdi "var prasīt" saprotami kā procesuāla darbība, jo vāciski tur un citos pantos lietots jēdziens *Klage*.¹⁵ Arī mūsdienu judikatūrā attiecībā uz Civillikuma 2171. un 2172. panta ievadvārdiem – "Nomnieks vai īrnieks var bez otras puses piekrišanas prasīt līguma atcelšanu" un "Iznomātājs vai izīrētājs var bez otras puses piekrišanas prasīt līguma atcelšanu" – skaidrots, ka ar to domāta prasības celšana, nevis darbības ārpus tiesas.¹⁶ Līdz ar to varētu līdzīgi spriest, ka Civillikuma 1670. pantā lietotie vārdi ir domāti kā prasības celšana. Tas savukārt nozīmē, ka šis pants arī atspoguļo procesuālo principu – *res judicata*.

Taču vienlaikus Civillikuma 1683. pantā ir paredzēts, ka kreditors var atkārtoti vērsties pret parādnieku, ja agrāk prasījis tikai daļu. Analogisks šim pantam ir

⁹ Sinai Y. 2011, p. 358.

¹⁰ Cheng B. *General Principles of Law: As Applied by International Courts and Tribunals*. New York: Cambridge University Press, 2006, p. 372.

¹¹ Moury F. *Silentium perpetuum et absolutio ab impetitione*. L'expression de la sentence définitive et de la requête irrecevable dans la procédure canonique des XII e et XIII e siècles. *Bulletin of Medieval Canon Law*, Volume 31, 2014, p. 145.

¹² Moury F. 2014, p. 145.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ Shtakel'berg H. A. *Sbornik reshenij: grazhdanskogo kassacionnogo i obshhego sobranija 1-go i kassacionnyh departamentov byvshego pravitel'stujushhego senata raz'jasnjajushhij zakonopolozhenija dejstvujushhie v zapadnoj Latvii i v Jestonii*. Rīga: Jurist", 1932, s. 396.

¹⁶ Augstākās tiesas 22.09.2021. spriedums lietā Nr. SKC-875/2021, ECLI:LV:AT:2021:0916. C30756619.11.S, 7.4–7.5. punkts.

Baltijas Vietējo likuma kopojuuma 3345. pants, kura komentāros norādīts, ka no šī panta var it kā atvasināt kreditora tiesības arī pēc prasības celšanas pret vienu kopparādnieku celt arī prasību pret otru kopparādnieku, proti, viņam ir tiesības vienlaikus prasīt izpildījumu no vairākiem kopparādniekiem atsevišķi un turklāt no katra attiecībā uz visu priekšmetu.¹⁷

Kā norāda profesori V. Bukovskis un K. Erdmans, kreditoram nav pienākuma vispirms sagaidīt rezultātu procesos pret pārējiem kreditoriem.¹⁸ Vienlaikus profesors V. Bukovskis norādījis, ka vācu zemju tiesu praksē, analizējot kopīgās tiesības jeb romiešu pandektu tiesības, šīs tiesības vienlaikus celt prasību pret vairākiem parādniekiem ir strīdīgas.¹⁹ No profesora V. Bukovska citētās vācu zemju tiesu prakses izriet, ka spriedumam pret vienu parādnieku ir negatīva *res judicata* ietekme uz pārējiem kopparādniekiem, proti, ja prasību noraida, tad tā noder pārējiem kopparādniekiem kā ieruna par *res judicata*. Ja vairākas prasības vienlaikus, tad, kamēr tiek izskatīta pirmā prasība, apturama tiesvedība pārējās celtajās prasībās.²⁰

Turklāt spēkā stājies spriedums par solidāru saistību nāk par labu arī citiem kopparādniekiem un dod viņiem tiesības izteikt *res judicata* ierunu, proti, ja ar spriedumu noraidīta prasība, tad spriedums par parāda neesību darbojas tāpat kā izpildījums kreditoram. Taču šī kaut kad nākotnē varbūtējā ieruna nevar būt šķērslis procesam.²¹ Vienlaikus pāragra prasīšana no visiem noved pie liekiem apvienojamiem procesiem, un turklāt ir acīmredzama par daudz paprasīšana, t. i., viena un tā paša parāda prasīšana.²² Austrijas tiesību doktrīnā jau sen trāpīgi norādīts, ka solidāru attiecību gadījumā katrs no parādniekiem prasītājam ir parādā visā kopumā; bet šo izpildījumu prasītājs var prasīt nevis tik reižu, cik daudz ir parādnieku, bet gan tikai vienu reizi, jo mantiskā interese (*id quod interest*) visos gadījumos ir viena un tā pati. Un, ja šī atlīdzināšana ir vienu reizi izpildīta, tad mantiskā starpība (interese) ir arī izpildīta no citu parādnieku puses. Citādi kreditors saņemtu divas reizes vienu un to pašu izpildījumu.²³ Kā izriet no profesora V. Sinaiska skaidrojumiem, tad ar jēdzienu “interese” zinātniski

¹⁷ Buenger J. Commentar zu dem vierten Buch des Liv-, Est- und Curändischen Privatrechts. Riga: Commissions-Verlag von N. Kymmell, 1889, S. 190.

¹⁸ Bukovskij V. (sost.) Svod' grazhdanskijh" uzakonenij gubernij Pribaltijskijh" (s" prodolzheniem" 1912–1914 g.g. i s" raz"jasnenijami) v" 2 tomah". T. II., soderzhashhij Pravo trebovanij. Riga: G. Gempel' i Ko, 1914, s. 1383, 6).

¹⁹ Bukovskij V. 1914, s.1383, b).

²⁰ J. A. Seuffert's Archiv für Entscheidungen der obersten Gerichte in den deutschen Staaten. Zwölfter Band. München: Literarisch-artistische Anstalt der J. G. Cotta'schen Buchhandlung, 1859, S. 15–16.

²¹ J. A. Seuffert's Archiv für Entscheidungen der obersten Gerichte in den deutschen Staaten. Neunzehnter Band. München: Literarisch-artistische Anstalt der J. G. Cotta'schen Buchhandlung, 1866, S. 42.

²² J. A. Seuffert's Archiv für Entscheidungen der obersten Gerichte in den deutschen Staaten. Zwanzigster Band. München: Literarisch-artistische Anstalt der J. G. Cotta'schen Buchhandlung, 1867, S. 41–42.

²³ Mages A. Die Gesamtschuldverhältnisse des österreichischen Rechtes. Wien: Verlag der G. J. Manz'schen Buchhandlung, 1872, S. 194.

saprotama starpība starp cietušā iepriekšējo un vēlāko mantisko stāvokli, ja tas izriet no parādnieka darbības vai bezdarbības neizpildīšanas.²⁴

Nemot vērā iepriekš minēto divu identisku izpildīšanas priekšmetu, lai gan runa ir par vienu izpildīšanas priekšmetu, prasīšana un izpildīšana neatbilst solidarās saistības būtībai, kas noteikta Civillikuma 1670. pantā, un novestu pie iedzīvošanās uz parādnieku rēķina. Līdz ar to prasības celšana pret katru kopparādnieku atsevišķi par visu priekšmetu var būt pretēja *res judicata* un netaisnas iedzīvošanās aizliegumam.

Taču iepriekš minētais saskaņā ar Civillikuma 1683. pantu nav šķērslis kreditoram celt prasību tiesā tikai par daļu prasījuma, ja šī prasījuma priekšmets ir dalāms, un nebūt aprobežotam savās tiesībās atkārtoti vērsties pret vienu un to pašu kopparādnieku, no kura prasījais tikai daļu. Piemēram, ja kreditoram ir prasījums par 10 000 *euro* samaksu pret kopparādniekiem, tad kreditors ir tiesīgs celt vispirms prasību par 5000 *euro* piedziņu pret vienu kopparādnieku un pēc šīs lietas izskatīšanas atkārtoti vērsties par atlikušā parāda piedziņu pret to pašu kopparādnieku. Citiem vārdiem, kreditoram ir paredzētas tiesības vācu tiesību izpratnē *Teilklage*²⁵ jeb secīgas prasības par daļu no prasījuma. Šādu tiesību pastāvēšana arī pamatojama Latvijas tiesībās, risinot jautājumus: kā šādā veidā celtas prasības ietekmē *res judicata* princips un vai naudas prasījums ir dalāms prasījuma priekšmets.

Prasījuma priekšmets ir dalāms visos prasījumos, kuros izpildījuma priekšmets ir naudas samaksa. Minētais izriet no Civillikuma 1425. un 1426. panta noteiktā, proti, “[...] nevienu nevar piespiest apmierināties tikai ar kādas saistības daļas izpildījumu, pat arī tad, ja tās priekšmets ir dalāms”, un – “Ja nedalāmā saistībā saistītai pusei neizpildīšanas dēļ piespriež atlīdzināt pretējai pusei zaudējumus, tad šo atlīdzību var dot arī pa daļām; [...]”. Vispārzināms, ka zaudējumu atlīdzība tiek noteikta naudā. Arī doktrīnā norādīts, ka jebkura saistība, kuras priekšmetu, t. i., izpildījumu, var sadalīt dažādos vienveidīgos izpildījumos pa daļām, ir dalāma.²⁶ Nav šaubu, ka naudas samaksas prasījumi bez šaubām ir tādi, kurus var sadalīt dažādos vienveidīgos izpildījumos pa daļām. No tā izriet, ka ikviens prasījums, kura priekšmets ir nauda, ir dalāms.

Ārvalstīs atzīts, ka gadījumā, kad celta prasība par atsevišķām zaudējumu atlīdzības pozīcijām, tad spriedums par šīm atsevišķām zaudējumu atlīdzības pozīcijām nesaista attiecībā uz atlikušajām pozīcijām, par kurām vēl taisāms spriedums, jo pirmais spriedums nav vērtējis prasījuma esību kā tādu kopumā.²⁷

²⁴ Sinaiskis V. Latvijas Civiltiesību apskats. Lietu tiesības. Saistību tiesības. Rīga: Latvijas Juristu biedrība, 1996, 141. lpp.

²⁵ Sk.: Odiņš R. 2022, 158.–165. lpp.

²⁶ Erdmann C. System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland. Vierter Band. Obligationenrecht. Riga: N. Kymmels Verlag, 1894, S. 13.

²⁷ Šveices Federālās tiesas (Schweizerisches Bundesgericht) 23.03.2021. spriedums lietā Nr. 4A_449/2020, 6.4.3. punkts. Pieejams: http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F147-III-345%3Ade&lang=de&type=show_document [aplūkots 04.12.2023.].

Turpretim senākos avotos, pamatojot to ar pandektu tiesību teoriju, izvirzīts viedoklis: ja kreditors prasībā iekļāvis tikai daļas prasījumu pret visiem kopparādniekiem, tad viņš ir atteicies no solidārās atbildības. Taču, ja prasījums par daļu no parāda izvirzīts tikai pret vienu kopparādnieku, tad tiesības uz solidāro atbildību nav zudušas.²⁸

Diskutabla ir šādas atziņas pareizība, jo atteikumam no prasījuma atbilstoši Civillikuma 1862. pantam jābūt skaidri izteiktam atšķirībā no vienošanās, kura saskaņā ar Civillikuma 1863. pantu var tikt arī noslēgta, izsakot gribu klusējo. Ievērojot mūsdienu izpratni par *res judicata* principu, minētā pandektu tiesību doktrīnas atziņa būtu attiecināma tikai uz tiem gadījumiem, kad solidāras saistības kreditors nav atklāti paudis, ka vērsies pret atbildētāju vai atbildētājiem tikai par daļu no prasījuma un radījis iespaidu par visu tiesību izlietošanu. Šādā gadījumā ir runa par slēptu prasību par daļu no prasījuma jeb tā saukto *verdeckte Teilklage*.²⁹ Tiesiskās sekas šādos gadījumos saskaņā ar Vācijas Federatīvās tiesas (*Bundesgerichtshof*) judikatūru ir tādas, ka sprieduma likumīgais spēks skar arī vēl to dalāmā prasījuma daļu, par kuru netika celta prasība, kā arī attiecībā uz citiem prasījumiem no tā paša prasības pamata.³⁰

Šādā kontekstā pamatotāka ir diskusija par to, ja atbilstoši Civillikuma 1683. pantam kreditors ir veiksmīgi prasījis tikai daļu no prasījuma, tad vēlāk, ceļot atkārtotu prasību pret citu kopparādnieku, nebūtu nosakāms *res judicata* efekts spriedumam prasībā par atlikušo parādu. Kā norādīts doktrīnā, tas neatbilstu viņu attiecību ar kreditoru patstāvīgumam un radītu iespēju kreditoram ļaunprātīgi izmantot situāciju, ceļot prasību pret mazāk aizsargāties spējīgu parādnieku.³¹ Var arī piekrist, ka *res judicata* nebūtu attiecināms, taču nevis minēto iemeslu dēļ, bet tāpēc, ka atšķiras prasību priekšmets, jo neizpildās viens no trīs kritērijiem, lai varētu atsaukties uz *res judicata*, proti, nepastāv strīdīgo objektu identitāte.³² Lai arī runa prasības par naudas piedziņu dalāmu prasījumu gadījumā ir runa par, piemēram, 500 *euro* no 1000 *euro* materiāltiesiskā prasījuma, tomēr tas nenozīmē, ka prasības priekšmets ir tiesības uz visiem 1000 *euro*, bet gan 500 *euro*, jo pēc savas rakstura to atļauj prasījuma dalāmība. Līdz ar to Civillikuma 1683. pantā noteiktais ir saskaņā ar procesuālo *res judicata* principu.

²⁸ Buenger J. 1889, S. 190.

²⁹ Odiņš R. 2022, 160. lpp.

³⁰ Vācijas Federālās tiesas (*Bundesgerichtshof*) 09.04.1997. spriedums lietā Nr. IV ZR 113/96. Pieejams: https://lorenz.userweb.mwn.de/urteile/bghz135_178.htm [aplūkots 04.12.2023.].

³¹ Bukovskij V. 1914, s. 1333, v).

³² Bukovskis V. 1933, 437. lpp.

Kopsavilkums

1. *Res judicata* principa saknes, iespējams, meklējamas kanoniskajās tiesībās. Mūsdienās *res judicata* princips tiek atzīts par starptautisku principu. Par to liecina arī šī principa atzīšana par starptautisko tiesību principu starptautiskajās tiesās.
2. Civillikuma 1670. pantā paredzētās tiesības prasīt izpildīt prasījuma priekšmetu tikai vienu reizi ir saprotamas kā tieši procesuāla darbība – prasības celšana. Tiesībās prasīt priekšmetu tikai vienu reizi no procesuālā viedokļa ir saskatāma *res judicata* principa izpausme. Turpretim tiesību saņemt izpildījumu tikai vienu reizi gadījumā ir runa nevis par *res judicata* principu, bet gan par mantiskas intereses (*id quod interest*) vienādību. Lai gan solidārā prasībā ir vairāki parādnieki, tiem ir viens izpildīšanas priekšmets. Divu identisku izpildīšanas priekšmetu, lai gan runa ir par vienu izpildīšanas priekšmetu, prasīšana un izpildīšana neatbilst solidārās saistības būtībai un novestu pie iedzīvošanās uz parādnieku rēķina.
3. Jebkura saistība, kuras priekšmetu, t. i., izpildījumu, var sadalīt dažādos vienvēidīgos izpildījumos pa daļām, ir dalāma. Naudas prasījumi bez šaubām ir tādi, kurus var sadalīt dažādos vienvēidīgos izpildījumos pa daļām.
4. Ja atbilstoši Civillikuma 1683. pantam kreditors ir veiksmīgi prasījis tikai daļu no prasījuma, tad vēlāk, ceļot atkārtotu prasību pret citu kopparādnieku, nebūtu nosakāms *res judicata* efekts spriedumam prasībā par atlikušo parādu. Vienlaikus Civillikuma 1683. pantā noteiktais nav pretrunā ar *res judicata* principu.
5. Ievērojot mūsdienu izpratni par *res judicata* principu, pandektu tiesību doktrīnas atziņa – ja kreditors prasībā iekļāvis tikai daļas prasījumu pret visiem kopparādniekiem, tad viņš ir atteicies no solidārās atbildības, – būtu attiecināma tikai uz tiem gadījumiem, kad solidāras saistības kreditors nav atklāti paudis, ka vērsies pret atbildētāju vai atbildētājiem tikai par daļu no prasījuma un radījis iespaidu par visu tiesību izlietošanu. Proti, cēlis tā saukto *verdeckte Teilklage*. Tiesiskās sekas šādos gadījumos spriedumam ir tādas, ka sprieduma likumīgais spēks skar arī vēl to dalāmā prasījuma daļu, par kuru netika celta prasība, vai arī attiecībā uz citiem prasījumiem no tā paša prasības pamata. Vienlaikus apšaubāma ir vienpusēja atteikšanās no prasījuma, klusi ciešot, jo no Civillikuma 1862. panta izriet, ka vienpusējas gribas izteikumam jābūt skaidri izteiktam atšķirībā no vienošanās, kura saskaņā ar Civillikuma 1863. pantu var tikt arī noslēgta, izsakot gribu klusējot.

BIBLIOGRĀFIJA

Literatūra

1. Buenger J. Commentar zu dem vierten Buch des Liv-, Est- und Curändischen Privatrechts. Riga: Commissions-Verlag von N. Kymmell, 1889.

2. Bukovskis V. *Civilprocesa mācības grāmata*. Rīga: autora izdevums, 1933.
3. Cheng B. *General Principles of Law: As Applied by International Courts and Tribunals*. New York: Cambridge University Press, 2006.
4. Erdmann C. *System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland. Vierter Band. Obligationenrecht*. Rīga: N. Kymmel's Verlag, 1894.
5. J. A. Seuffert's *Archiv für Entscheidungen der obersten Gerichte in den deutschen Staaten. Zwanzigster Band*. München: Literarisch-artistische Anstalt der J. G. Cotta'schen Buchhandlung, 1867.
6. J. A. Seuffert's *Archiv für Entscheidungen der obersten Gerichte in den deutschen Staaten. Zwölfter Band*. München: Literarisch-artistische Anstalt der J. G. Cotta'schen Buchhandlung, 1859.
7. J. A. Seuffert's *Archiv für Entscheidungen der obersten Gerichte in den deutschen Staaten. Neunzehnter Band*. München: Literarisch-artistische Anstalt der J. G. Cotta'schen Buchhandlung, 1866.
8. Mages A. *Die Gesamtschuldverhältnisse des österreichischen Rechtes*. Wien: Verlag der G. J. Manz'schen Buchhandlung, 1872.
9. Moury F. *Silentium perpetuum et absolutio ab impetitione. L'expression de la sentence définitive et de la requête irrecevable dans la procédure canonique des XII e et XIII e siècles*. *Bulletin of Medieval Canon Law*, Volume 31, 2014.
10. Odiņš R. *Ieskats personas tiesībās celt prasību par materiāltiesiskajiem prasījumiem daļās. Latvijas Republikas Satversmei – 100. Latvijas Universitātes 80. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2022.
11. Schwannecke L. *Zeit für einen autonomen Rechtskraftsbegriff?* *Bucerius Law Journal*, 2020, Heft 2.
12. Sinai Y. *Reconsidering res judicata: a comparative perspective*. *Duke Journal of Comparative and International Law*, 2011, Vol. 21.
13. Sinaiskis V. *Latvijas Civiltiesību apskats. Lietu tiesības. Saistību tiesības*. Rīga: Latvijas Juristu biedrība, 1996.
14. Bukovskij V. (sost.) *Svod' grazhdanskijh" uzakonenij gubernij Pribaltijskijh" (s" prodolzheniem" 1912–1914 g.g. i s" raz"jasnenijami) v" 2 tomah". T. II., soderzhashhij Pravo trebovanij*. Rīga: G. Gempel' i Ko, 1914.
15. Shtakel'berg H. A. *Sbornik reshenij: grazhdanskogo kassacionnogo i obshhego sobranija 1-go i kassacionnyh departamentov byvshego pravitel'stujushhego senata raz"jasnjajushhij zakonopolozhenija dejstvujushhie v zapadnoj Latvii i v Jestonii*. Rīga: Jurist", 1932.

Tiesu prakse

16. Augstākās tiesas 22.09.2021. spriedums lietā Nr. SKC-875/2021, ECLI:LV:AT:2021:0916. C30756619.11.S.
17. Šveices Federālās tiesas (Schweizerisches Bundesgericht) 23.03.2021. spriedums lietā Nr. 4A_449/2020. Pieejams: http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F147-III-345%3Ade&lang=de&type=show_document [aplūkots 04.12.2023.].
18. Vācijas Federālās tiesas (Bundesgerichtshof) 09.04.1997. spriedums lietā Nr. IV ZR 113/96. Pieejams: https://lorenz.userweb.mwn.de/urteile/bghz135_178.htm [aplūkots 04.12.2023.].

Citi materiāli

19. Latvijas Republikas Civillikums. Valdības Vēstnesis, 1937, Nr. 41.
20. Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die zuletzt durch Artikel 6 des Gesetzes vom 8. Oktober 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 272) geändert worden ist. Pieejams: <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/BJNR005330950.html> [aplūkots 04.12.2023.].